

Bruselj, 10. november 2022
(OR. en)

14613/22

AGRI 620
ENV 1139

SPREMNI DOPIS

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	10. november 2022
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2022) 590 final
Zadeva:	SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ Zagotavljanje razpoložljivosti in cenovne dostopnosti gnojil

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2022) 590 final.

Priloga: COM(2022) 590 final

Bruselj, 9.11.2022
COM(2022) 590 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Zagotavljanje razpoložljivosti in cenovne dostopnosti gnojil

1. UVOD

Svet se trenutno srečuje z najhujšo **krizo na področju mineralnih gnojil** od 70. let prejšnjega stoletja. Pandemija COVID-19 in posledične motnje v dobavni verigi, ki jim je sledila energetska kriza, so povzročile rekordno visoke cene gnojil.

Gnojila imajo **pomembno vlogo pri prehranski varnosti**¹.

Nezakonita in neupravičena ruska invazija na Ukrajino je zelo negativno vplivala na že tako zaostrene razmere na svetovnih trgih gnojil. Razkrila je pomanjkljivosti zaradi odvisnosti sveta od nekaj svetovnih dobaviteljev. Rusija, ki je leta 2020 predstavljala približno 15 % svetovnega izvoza gnojil, je uvedla omejitve za svoj izvoz hrane in gnojil, s čimer je zmanjšala svetovno ponudbo in zvišala cene. Pomanjkanje in visoke cene gnojil še poslabšujejo svetovno krizo na področju prehranske varnosti², zato so potrebna usklajena prizadevanja za reševanje svetovnega krča na področju gnojil. EU je okrepila svoja prizadevanja za odpravo neustrezne prehranske varnosti na svetovni ravni in ublažitev posledic prehranske krize v ranljivih državah s hitrim in celovitim **odzivom Ekiye Evropa na neustrezno prehransko varnost na svetovni ravni**.

Poleg tega **solidarnostni pasovi EU in črnomska pobuda za žito** učinkovito blažijo prehransko krizo, saj Ukrajini omogočajo, da še naprej izvažajo svoja žita, ter prispevajo k stabilizaciji trgov in znižanju cen hrane. **Solidarnostni pasovi med EU in Ukrajino** so postali pomembna trgovinska povezava med Ukrajino, EU in preostalim svetom ter so doslej omogočili izvoz več kot 14 milijonov ton ukrajinskih kmetijskih proizvodov (žita, oljnice in z njimi povezani proizvodi, vključno z gnojili), s čimer so pomagali ublažiti svetovno prehransko krizo. EU podpira posredniško vlogo Združenih narodov in Turčije, ki pozivajo k podaljšanju črnomske pobude za žito po 19. novembru. Ukinitev sheme bi imela resne posledice za svetovno prehransko varnost.

Zaostrene razmere na trgih gnojil najbolj občutijo zlasti **države z nizkimi in srednjimi dohodki**. V letu 2022 je **zaradi neustrezne prehranske varnosti hudo prizadetih rekordnih 222 milijonov ljudi v 53 državah**, ki potrebujejo nujno pomoč. Najbolj prizadete države so Somalija, Afganistan, Etiopija, Nigerija, Južni Sudan in Jemen, pa tudi Južna Amerika.

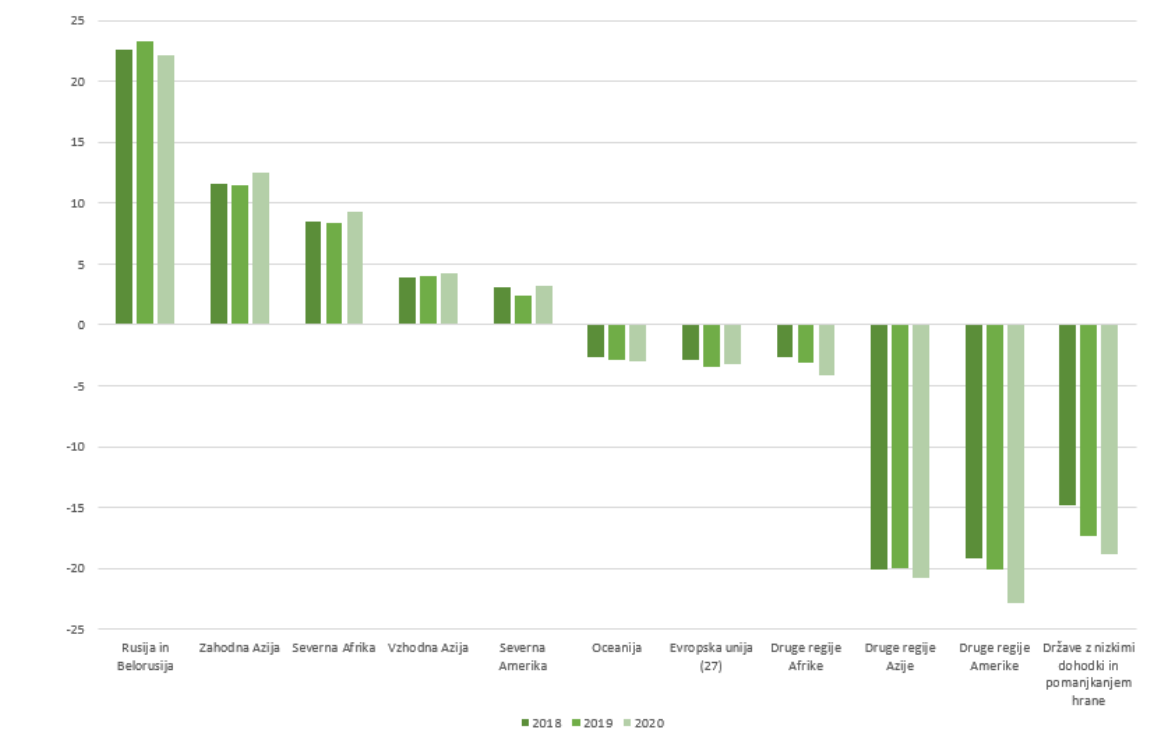
Čeprav trajnostna proizvodnja hrane ni odvisna samo od gnojil, so sedanje razmere še posebno kritične zaradi **kratkoročnega učinka, ki ga lahko ima pomanjkanje gnojil**

¹ Glej Prilogo 1 k temu sporočilu za kratko razlago bioloških in kemičnih procesov, na katerih temeljita delovanje in učinek gnojil.

² Glej sporočilo Komisije, „Zagotavljanje prehranske varnosti in krepitev odpornosti prehranskih sistemov“, COM(2022) 133 final z dne 23. marca 2022.

na kmetijske donose. Manjši donosi pomenijo manj hrane. Združeni narodi so opozorili na svetovno krizo na področju gnojil, ki bi lahko ogrozila proizvodnjo hrane v prihodnjih letih in prizadela države, ki nimajo fiskalnega manevrskega prostora za izvajanje programov podpore za ohranjanje cenovne dostopnosti gnojil.

Slika 1: Neto trgovina z gnojili, izražena v milijonih ton hranil

Vir: FAOSTAT³.

Svetovno pomanjkanje gnojil je predvsem posledica visoke cene zemeljskega plina, ki je potreben za proizvodnjo dušikovih gnojil⁴. **Evropa ima pomembno industrijo gnojil**, vendar je odvisna od uvoza tako zemeljskega plina kot fosfatov in pepelike⁵. Poleti 2022 je plin predstavljal do 90 % spremenljivih stroškov proizvodnje amoniaka v EU (amoniak je vmesni proizvod za dušikova gnojila). Avgusta 2022, ko so cene plina dosegle najvišjo raven, je industrija zaprla 70 % svoje proizvodne zmogljivosti za amoniak, saj je proizvodnja postala nedonosna. Trenutno naj bi bila izkoriščenost zmogljivosti 50-odstotna. Če se bodo cene plina še znižale, je mogoče pričakovati, da se

³ Geografski agregati so agregati iz zbirke FAOSTAT ali izdelani na podlagi agregatov iz te zbirke.

⁴ Stanje in mehanizmi trga gnojil v EU in po svetu so na kratko pojasnjeni v Prilogi 2 k temu sporočilu.

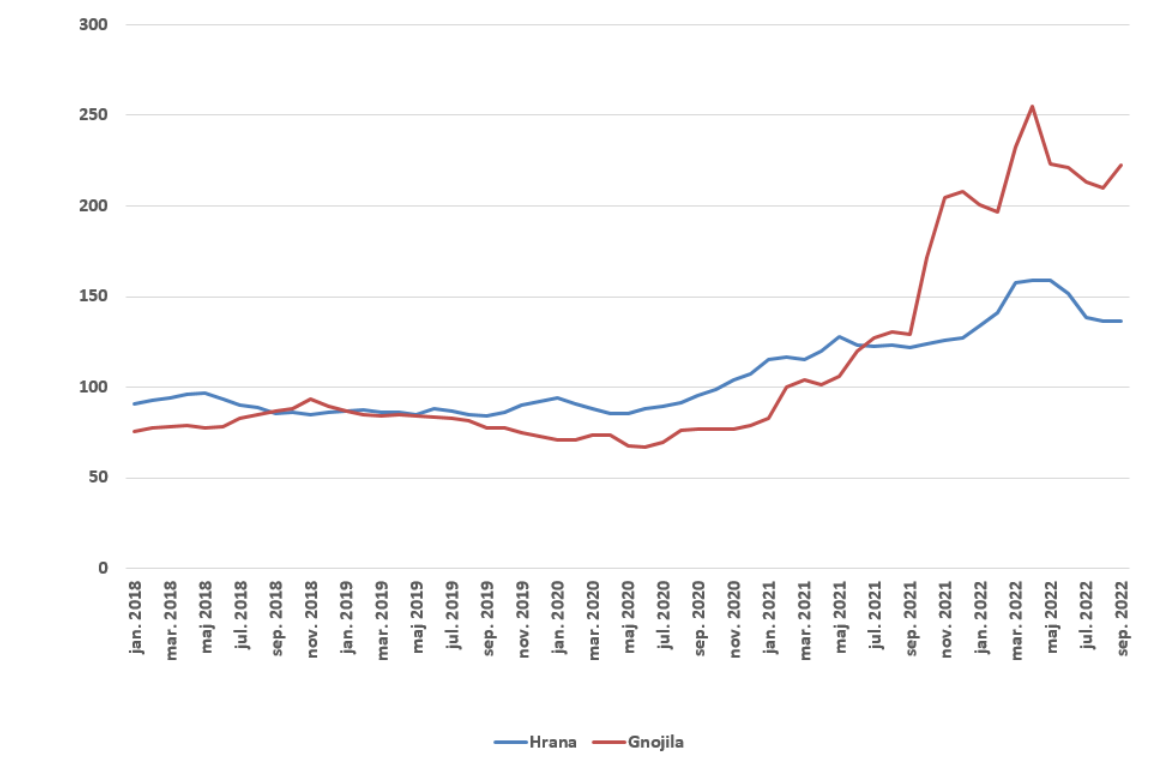
⁵ Ključna makrohranila, ki se uporabljajo pri proizvodnji gnojil, so dušik, fosfor in kalij.

bo izkoriščenost še povečala. Manjša proizvodnja v EU pomeni tudi manj izvoza EU v države nečlanice EU. Izvoz dušikovih vmesnih proizvodov in gnojil se je zmanjšal za 9 %, medtem ko se je uvoz v prvih osmih mesecih tega leta povečal za 19 %.

Čeprav so gnojila v EU še vedno na voljo, je njihova cenovna dostopnost izziv za kmete (149-odstotno zvišanje cen dušikovih gnojil septembra 2022 na letni ravni), zlasti ker so se znatno zvišale tudi druge vhodne cene (energija). Visoke cene gnojil vplivajo na odločitve kmetov o nakupu in sajenju, to pa bi lahko vplivalo na pridelek v naslednji sezoni ter **prispevek EU k svetovni razpoložljivosti hrane** in njeni cenovni dostopnosti.

Z ukrepi, ki jih EU uvaja za **ublažitev visokih cen energije**, se bodo izboljšali pogoji za industrijo gnojil. Vendar je potrebnih več takojšnjih in ciljno usmerjenih ukrepov. Tukaj predlagani kratkoročni ukrepi bi morali ublažiti težave, s katerimi se srečujejo kmetje in proizvajalci gnojil v EU, ter pospešiti strateški cilj EU, tj. **zmanjšanje odvisnosti od uvoza iz Rusije** z diverzifikacijo proizvodnje in zagotavljanjem zanesljivih dobavnih verig. Na svetovni ravni je treba dodatno okrepiti prizadevanja EU v boju proti neustrezni prehranski varnosti.

Slika 2: Svetovni indeks cen gnojil in prehranskih surovin (indeks 100 = 2010)

Vir: Svetovna banka.

Splošni strateški cilj EU ostaja opredeljen s cilji, določenimi v **strategiji „od vil do vilic“**. Dokazi kažejo, da se gnojila ne uporabljajo vedno pravilno. **Izgube hranil** predstavljajo do 50–60 % uporabljene količine na poljih v nekaterih regijah in kažejo na čezmerno uporabo gnojil na hektar njivske površine v številnih delih EU brez očitnega

povečanja donosa. Cilj strategije „od vil do vilic“, tj. zmanjšanje izgub hranil za 50 % do leta 2030 ob hkratnem ohranjanju rodovitnosti tal, je torej dosegljiv.

Kratkoročno in glede na geopolitične negotovosti pa bi si bilo treba po najboljših močeh prizadevati, da se ne ogrozi stalni **prispevek EU k razpoložljivosti in cenovni dostopnosti hrane**. Zagotoviti moramo, da se sankcije EU proti Rusiji izvajajo, kot je bilo predvideno, s čimer se omogočita tranzit in pretok gnojil, ki jih uporabljajo kmetje v EU in zunaj nje. Pospešitev prehoda na **trajnostno proizvodnjo hrane in inovativne tehnologije** je strukturna rešitev Unije za zagotavljanje razpoložljivosti in cenovne dostopnosti hrane ter varovanje zdravja našega okolja in planeta.

Komisija v tem sporočilu predstavlja naslednje **notranje ukrepe**:

- Komisija poudarja, da lahko države članice v svojih nacionalnih načrtih za izredne razmere v primeru omejitev porabe plina prednost dajo **stalnemu in neprekinjenemu dostopu do zemeljskega plina** za proizvajalce gnojil v skladu s sporočilom Komisije z naslovom „Varčujmo s plinom za varno zimo“;
- spremenjeni začasni **okvir za krizne ukrepe državne pomoči** omogoča posebno podporo kmetom in proizvajalcem gnojil. Komisija je z drugo spremembo okvira 28. oktobra 2022 zvišala zgornje meje, določene za omejene zneske pomoči za kmete, ter povečala prožnost in možnosti podpore za podjetja, ki so jih prizadeli naraščajoči stroški energije, kot so proizvajalci gnojil, ob upoštevanju zaščitnih ukrepov. Tako ciljno usmerjeno pomoč bi bilo mogoče razširiti nad trenutno majhen delež pomoči, odobrene za sektor. Javni organi bi lahko na primer kupili gnojila in jih kmetom ponudili po nižjih cenah;
- sredstva, ustvarjena z ukrepi, kot sta **zgornja meja tržnih prihodkov** nekaterih proizvajalcev električne energije in **solidarnostni prispevek**, določen v zakonodaji Unije, se lahko pod veljavnimi pogoji uporabijo tudi za nacionalne programe podpore;
- Komisija bo skupaj z državami članicami preučila primernost uporabe **kmetijske rezerve** v višini 450 milijonov EUR za proračunsko leto 2023 za kmete, ki so jih prizadeli visoki vhodni stroški;

- Komisija bo preučila in z državami članicami razpravljala o najboljšem načinu uporabe **strateških načrtov SKP** za obravnavo stanja gnojil. Ukrepe za trajnostno gnojenje bi bilo treba pospešeno izvajati. Komisija države članice spodbuja, da v reviziji svojih načrtov določijo primerne ukrepe za učinkovito in trajnostno rabo gnojil, če ti doslej niso bili primerno načrtovani. Pozdravila in podprla bo take spremembe ter zagotovila, da se s temi ukrepi zmanjšajo in preprečijo okolju škodljive izgube hranil;
- Komisija bo sprejela ukrepe za **izboljšanje preglednosti trga** gnojil EU z novo opazovalnico za trg, ki bo vzpostavljena leta 2023, in organizacijo rednih posvetovanj z deležniki v strokovni skupini za evropski mehanizem za pripravljenost in odzivanje na krize na področju prehranske varnosti (EFSCM);
- Komisija bo za spodbujanje **odprte strateške avtonomije** EU, s katero lahko ta zagotovi zanesljivo preskrbo s hrano in določi visoke standarde trajnostnosti, na področju gnojil spodbujala naslednje ukrepe:
 - boljši dostop do **organskih gnojil** in hranil iz tokov recikliranih odpadkov, zlasti v regijah z nizko uporabo organskih gnojil;
 - podpora za preusmeritev evropske industrije dušikovih gnojil v industrijo, ki temelji na amoniaku, proizvedenem z uporabo obnovljivega vodika iz nefosilnih virov;
 - zagotovitev stabilnega in obvladljivega regulativnega okolja, ki bo urejalo proizvodnjo obnovljivega nizkoogljičnega vodika, kar bo omogočilo hiter razvoj trga gnojil na osnovi takega vodika;
 - podpora **diverzifikaciji uvoza** za zmanjšanje odvisnosti od Rusije;
 - uvedba novega izziva **Evropskega sveta za inovacije** v letu 2023 na področju odpornega kmetijstva;
- Komisija bo v prvem četrtletju leta 2023 sprejela **načrt celovitega upravljanja s hranili**, katerega cilj je ukrepanje na ravni EU in nacionalni ravni za spodbujanje učinkovitejše uporabe hranil, pri čemer bo upoštevala izhodišča držav članic in cilj ničelnega onesnaževanja.

Na mednarodnem področju bo Komisija:

- še naprej sodelovala z državami članicami in evropskimi finančnimi institucijami v okviru pristopa, s katerim Ekipa Evropa prispeva k štirim sklopom **odziva na neustrezno prehransko varnost na svetovni ravni (solidarnost, proizvodnja, trgovina in multilateralizem)**;
- še naprej sodelovala z državami članicami, Ukrajino, Moldavijo in ustreznimi deležniki, da bi povečala zmogljivost solidarnostnih pasov med EU in Ukrajino;
- **sodelovala z izbranimi partnerskimi državami EU**, tudi v okviru svetovnega izziva za gnojila, da se zmanjšata njihova odvisnost od uvoženih mineralnih gnojil in poraba teh gnojil z **uporabo učinkovitih in trajnostnih kmetijskih praks** ter alternativ, ki temeljijo na trajnostnem upravljanju rodovitnosti tal;
- izboljšala preglednost svetovnega trga gnojil s prispevanjem k ustreznim mednarodnim pobudam v zvezi z gnojili, zlasti k **informacijskemu sistemu za kmetijske trge (AMIS)** skupine G20;
- še naprej sodelovala z agencijami ZN in mednarodnimi finančnimi institucijami, da bi na **dvo- in večstranskih forumih** obravnavali vprašanja razpoložljivosti in cenovne dostopnosti gnojil ter prispevali k trajnostnim večstranskim rešitvam;
- okrepila podporo za **obravnavanje plačilnobilančnih potreb**, tudi prek sklada MDS za zmanjševanje revščine in rast, ter okrepila sodelovanje z neodvisnimi finančnimi institucijami v okviru strategije Global Gateway za razvoj inovativnih in trajnostnih naložb;
- začela razprave o izboljšanju preglednosti, vključno z **izogibanjem izvoznim omejitvam za trgovino z gnojili** v **STO**, da bi izpolnila zaveze, sprejete v okviru izjave o neustrezni prehranski varnosti z zadnje ministrske konference;
- še naprej sodelovala z državami članicami, da se zagotovi nemoten potek **svetovne trgovine z agroživilskimi proizvodi, vključno z gnojili**;
- **okrepila svoje delo v zvezi s skupnim obveščanjem in diplomatskimi stiki**, da bi poudarila in utrdila odziv Ekiye Evropa na neustrezno prehransko varnost ter se borila proti ruskim dezinformacijam. EU bo še naprej spremljala rusko manipuliranje z informacijami in se borila proti njemu, tudi prek javnih kanalov EU, kot je EUvsDisinfo, hkrati pa bo še naprej sodelovala s podobno mislečimi partnerji, zlasti v okviru skupine G7 in Nata.

2. ZAGOTAVLJANJE RAZPOLOŽLJIVOSTI IN CENOVNE DOSTOPNOSTI GNOJIL V EU

2.1. Spremljanje trga

Od dviga cen kmetijskih vložkov v letu 2021 je trg gnojil na dnevnem redu sestankov Komisije z deležniki in državami članicami, tudi v okviru evropskega mehanizma za pripravljenost in odzivanje na krize na področju prehranske varnosti (EFSCM) ter sestankov strokovne skupine za sredstva za gnojenje.

Podatkov o zalogah, ki jih imajo industrija gnojil in/ali kmetje ter njihove organizacije proizvajalcev, ni. Komisija bo izboljšala preglednost trga z **opazovalnico za trge gnojil** v EU in preučila, kako bi bilo mogoče od držav članic in deležnikov pridobiti več podatkov v realnem času.

2.2. Skupna kmetijska politika (SKP) in strateški načrti SKP držav članic

V okviru nove SKP je kmetom široko dostopna finančna podpora, da bi se **optimizirala njihova uporaba gnojil** ter da bi se jim tako omogočilo doseganje okoljskih, podnebnih in gospodarskih koristi. Dobre prakse v državah članicah kažejo, da je mogoče z učinkovitejšo uporabo dušika zmanjšati uporabo gnojil, hkrati pa ohraniti ali celo povečati donose in pozitivno vplivati na splošno rodovitnost tal⁶. Hkrati se bo z večjo učinkovitostjo v EU zmanjšala potreba po gnojilih, s tem pa se bodo zmanjšale tudi napetosti na svetovnem trgu.

Nova zelena struktura združuje okrepljeno pogojenost (DKOP in PZR) za zaščito in izboljšanje zdravja in rodovitnosti tal⁷ s prostovoljnimi ukrepi, ki jih države članice poleg minimalnih zahtev oblikujejo za podporo kmetom, tudi na področju upravljanja hranil. Prostovoljni ukrepi za kmete vključujejo intervencije, kot so **okoljske sheme, kmetijsko-okoljske obveznosti in podnebne upravljaljske obveznosti**. Vsi strateški načrti SKP obravnavajo učinkovitost uporabe hranil z različnimi ukrepi:

- z intervencijami se spodbujata **diverzifikacija posevkov in okrepljeno kolobarjenje z vključitvijo beljakovinskih rastlin**. Z načrti SKP se podpirajo tudi

⁶ V tem okviru bodo s predlogom zakonodaje o zdravju tal leta 2023 zagotovljeni nadaljnji ciljno usmerjeni srednje-/dolgoročni odzivi na vprašanje rodovitnih tal za prehransko varnost v EU.

⁷ DKOP (dobri kmetijski in okoljski pogoji) in PZR (predpisane zahteve ravnanja), ki so pomembni na področju hranil, so skladni z obveznostmi, ki izhajajo iz direktive o nitratih (PZR 2), vzpostavitvijo varovalnih pasov vzdolž vodnih tokov (DKOP 4), ukrepi za preprečevanje erozije tal in zagotavljanje minimalne pokritosti tal (DKOP 5 in 6) ter kolobarjenjem (DKOP 7).

„dosevki“⁸, s katerimi se povečujejo zeleno gnojenje in **organske snovi v tleh**, ali zaveze za povečanje pokritosti tal, ki presegajo minimalne zahteve;

- s strateškimi načrti SKP se podpira širše sprejetje **načrtov za upravljanje hranil** tudi zunaj območij, na katerih so že obvezni v skladu z direktivo o nitratih, da se poveča učinkovitost uporabe;
- **precizno kmetijstvo, ekološko kmetovanje in agroekologija** se v okviru načrtov podpirajo v obliki upravljaljskih obveznosti in naložb v nove stroje, prakse, ki zahtevajo manjšo uporabo gnojil, ter boljši dostop do svetovanja in usposabljanja⁹;
- strateški načrti SKP podpirajo delno **nadomestitev mineralnih gnojil z organskimi gnojili**, kot so gnoj, blato iz čistilnih naprav in biološki odpadki, iz postopkov metanizacije ali biološke in toplotne obdelave, hkrati pa zagotavljajo, da to ne povzroči večjih izgub hranil.

Komisija je v pogajanjih, ki so privedla do sprejetja strateških načrtov SKP, države članice pozvala, naj v svoje načrte vključijo ukrepe v zvezi s praksami, s katerimi se optimizira učinkovita uporaba gnojil. Ko bodo sprejeti vsi načrti, **bo zagotovila, da se načrtovane intervencije spremljajo in izvajajo**. Države članice bo spodbudila, naj podprejo **širše sprejemanje teh ukrepov** s strani kmetov. Komisija bo države članice pozvala, naj v **prihodnjih revizijah svojih strateških načrtov SKP** preučijo nadaljnjo prednostno uporabo takih intervencij in povečajo njihove ambicije. Zlasti **države članice poziva, naj pospešijo uvajanje orodja za trajnostnost kmetij za hranila (FAST)** in njegovo sprejetje s strani kmetov¹⁰.

2.3. Izredni ukrepi in kmetijska rezerva

Komisija je marca 2022 sprejela **izredni sveženj podpore** v vrednosti 500 milijonov EUR za podporo proizvajalcem, ki so jih hude posledice vojne v Ukrajini najbolj prizadele. V ta namen so bila uporabljena sredstva iz krizne rezerve SKP. Na podlagi tega so države članice zagotovile 492 milijonov EUR finančne podpore, pri čemer so dale prednost kmetom, ki se ukvarjajo s trajnostnimi praksami in jih je kriza najbolj prizadela.

V okviru **kmetijske rezerve** reformirane SKP bo v letu 2023 na voljo 450 milijonov EUR za ukrepe javne intervencije in skladiščenja za stabilizacijo kmetijskih trgov ali za izredne ukrepe, s katerimi bi se odzvali na nevarnosti motenj na

⁸ Dosevki porabljajo presežni dušik, ki ostane od gnojenja prejšnjega posevka, in s tem preprečujejo njegovo izgubo z izpiranjem.

⁹ Naložbe v zvezi s preciznim kmetovanjem so izrecno vključene v 24 osnutkov načrtov.

¹⁰ Orodje za trajnostnost kmetij za hranila kmetom omogoča, da optimizirajo uporabo gnojil, kar zadeva izbiro časa, količine in vnosa.

trgu, tveganja za zdravje ali druge izredne razmere, kot je določeno v uredbi o skupni ureditvi trgov. Komisija bo skupaj z državami članicami preučila primernost uvedbe izrednih ukrepov v okviru kmetijske rezerve, da se preprečijo motnje na trgu, ki bi nastale zaradi vpliva zaostrenih razmer na trgu gnojil na proizvodnjo kmetov v EU.

2.4. Začasni okvir za krizne ukrepe državne pomoči kot kanal za finančno pomoč

Začasni okvir za krizne ukrepe državne pomoči (v nadaljnjem besedilu: okvir) državam članicam omogoča uporabo prožnosti, predvidene v pravilih o državni pomoči, ter jim dovoljuje, da med drugim podprejo primarne kmetijske proizvajalce, tudi pri njihovih nakupih gnojil, in proizvajalce gnojil. Države članice lahko dodelijo pomoč za kritje dela nedavnega zvišanja stroškov plina in električne energije za podjetja, ki vključujejo na primer primarne kmetijske proizvajalce in proizvajalce gnojil, ob upoštevanju zaščitnih ukrepov.

Komisija je med marcem in septembrom 2022 na podlagi okvira odobrila 18 **posebnih shem pomoči za kmetijstvo** s skupnim proračunom v višini približno 3,5 milijarde EUR. Tri od teh shem so namenjene nakupom gnojil, ki jih opravijo kmetje (skupni proračun v višini 855 milijonov EUR). Večina držav članic se je odločila za krovne sheme, ki so na voljo vsem sektorjem gospodarstva (455 milijard EUR septembra 2022). Nekatere države članice so se odločile za namenske sheme državne pomoči za podporo energetske intenzivnim podjetjem.

Okvir je bil 28. oktobra 2022 prilagojen potrebam držav članic za podporo energetske intenzivnim podjetjem, ki jih je kriza najbolj prizadela, vključno s proizvajalci gnojil. Proizvajalci gnojil so lahko kot sektor, ki je še posebno prizadet, upravičeni do višje intenzivnosti pomoči in zneskov pomoči v višini do 150 milijonov EUR, če izpolnjujejo merila za upravičenost¹¹. Za podjetja, ki prejmejo večje zneske pomoči, začasni krizni okvir določa zaveze za začrtanje poti za zmanjšanje ogljičnega odtisa porabe energije in izvajanje ukrepov za energijsko učinkovitost. Zvišana je bila tudi zgornja meja najvišje pomoči za primarno kmetijstvo (kmetje), kar državam članicam omogoča, da po potrebi podprejo kmete pri nakupih gnojil.

Državna podpora je lahko v različnih oblikah, ki presegajo ukrepe državne pomoči. Javni organi lahko na primer kupijo gnojila po konkurenčnejših tržnih cenah (glede na svojo pogajalsko moč) in jih kmetom ponudijo po nižjih cenah (to bi vključevalo element državne pomoči) ob upoštevanju veljavnih omejitev iz okvira. Države članice bi lahko tudi zagotovile, da se gnojila razumno in nediskriminatorno razdelijo med kmete, zlasti v primeru nujnega omejevanja porabe plina.

¹¹ Sporočilo Komisije, „Začasni okvir za krizne ukrepe državne pomoči v podporo gospodarstvu po agresiji Rusije proti Ukrajini“, C(2022) 7945 final.

2.5. Druga finančna sredstva EU

Države članice imajo lahko zaradi zgornje meje tržnih prihodkov nekaterih proizvajalcev električne energije in solidarnostnega prispevka¹² na voljo sredstva, ki jih **lahko prek okvira med drugim preusmerijo k intenzivnim porabnikom energije, kot so kmetje ali proizvajalci gnojil** (do približno 140 milijard EUR), za podporo podjetjem v energetske intenzivnih panogah, če se ta sredstva uporabijo za naložbe v energijo iz obnovljivih virov, energijsko učinkovitost ali druge tehnologije razogljičenja. Nedavno predlagani ciljno usmerjeni in izredni ukrepi (SAFE – podpora cenovno dostopni energiji) v okviru pravil **kohezijske politike** za obdobje 2014–2020 bi nacionalnim organom omogočili, da se odločijo preusmeriti do 40 milijard EUR v podporo MSP, delavcem in ranljivim gospodinjstvom pri spoprijemanju z naraščajočimi cenami energije. Poleg tega Komisija države članice spodbuja, naj dajo prednost ukrepom, ki so usmerjeni v cenovno dostopnost gnojil in s tem krepijo prehransko varnost.

Glede na sedanjo energetske krizo je Komisija predlagala ciljno usmerjene spremembe uredbe o mehanizmu za okrevanje in odpornost, da se vključijo posebna poglavja REPowerEU, ki jih lahko države članice dodajo v svoje obstoječe načrte za okrevanje in odpornost. Komisija je izdala smernice za države članice o tem, kako spremeniti in dopolniti svoje načrte za okrevanje in odpornost s posebnimi poglavji REPowerEU, ki bi morala biti namenjena prihrankom energije, diverzifikaciji oskrbe z energijo in pospešenemu uvajanju energije iz obnovljivih virov za nadomestitev fosilnih goriv v gospodinjstvih in industriji ter pri proizvodnji električne energije. Države članice bi lahko pri reviziji svojih načrtov vključile podporo za trajnostno proizvodnjo gnojil kot del te diverzifikacije ob polnem upoštevanju načela „da se ne škoduje bistveno“¹³.

V okviru programa **Obzorje Evropa**¹⁴ se mobilizirajo ciljno usmerjene naložbe v višini približno 9 milijard EUR za obdobje sedanjega večletnega finančnega okvira 2021–2027, namenjene delovnim programom, partnerstvom in misijam iz sklopa 6 v zvezi s hrano, biogospodarstvom, naravnimi viri, kmetijstvom in okoljem. V prvih dveh letih programa Obzorje Evropa naj bi se več kot 35 projektov s proračunom v višini približno 180 milijonov EUR nanašalo na gnojila v kmetijstvu, vključno s projekti za optimizacijo bilance hranil, alternativna sredstva za gnojenje ter sonaravne in agroekološke rešitve za upravljanje hranil. Sredstva se dodeljujejo tudi v okviru misije „Evropski dogovor o tleh“. Eden od njenih posebnih ciljev je zmanjšanje onesnaževanja tal, usmerjeno v ukrepe, ki zmanjšujejo uporabo gnojil in izgubo hranil.

¹² Uredba Sveta (EU) 2022/1854 z dne 6. oktobra 2022 o nujnem posredovanju za obravnavo visokih cen energije.

¹³ Obvestilo Komisije z dne 12. februarja 2021, Smernice za uporabo „načela, da se ne škoduje bistveno“ (2021/C58/01).

¹⁴ Uredba (EU) 2021/695 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi okvirnega programa za raziskave in inovacije Obzorje Evropa, določitvi pravil za sodelovanje in razširjanje rezultatov ter razveljavitvi uredb (EU) št. 1290/2013 in (EU) št. 1291/2013.

Komisija bo leta 2023 začela nov izziv Evropskega sveta za inovacije na področju odpornega kmetijstva s proračunom v višini 65 milijonov EUR, namenjenim podpori zagonskim podjetjem na področju kmetijske tehnologije za hiter razvoj visokotehnoloških inovacij za ohranjanje in izboljšanje donosa pridelka z okolju prijaznimi tehnologijami, zlasti na področju gnojenja.

Inovacijski sklad sistema za trgovanje z emisijami (ETS) prav tako zagotavlja finančna sredstva za inovativne predstavitvene projekte, ki prispevajo k ciljem krožnega gospodarstva, povezanim s ponovnim pridobivanjem materialov iz odpadkov in odpadnih voda, kot so med drugim hranila.

2.6. Organska gnojila

Nadomestitev mineralnih gnojil z organskimi je del rešitve za **zmanjšanje odvisnosti EU od plina**, spodbuja pa se tudi prek ekološkega cilja EU (25 % kmetijskih zemljišč do leta 2030¹⁵). To bo prispevalo k zmanjšanju ogljičnega odtisa gnojil.

Od julija 2022 je z **uredbo o sredstvih za gnojenje**¹⁶ enotni trg odprt zlasti za gnojila, proizvedena iz predelanih odpadkov in stranskih proizvodov, ki so na voljo v EU. Uredba **spodbuja zelene in krožne alternative** zemeljskemu plinu in rudnim surovinam za proizvodnjo gnojil. S posebnimi sredstvi za gnojenje EU, kot so inhibirana gnojila, gnojila z nadzorovanim sproščanjem in rastlinski biostimulanti, se bo povečala učinkovitost uporabe in s tem zmanjšala količina gnojil, potrebnih za optimiziran donos. Pomemben nadaljnji napredek bo predstavljala prihodnja opredelitev končnih točk v proizvodni verigi v uredbi o živalskih stranskih proizvodih, ki je osnovni pogoj za dostop do trga, odobren z uredbo o sredstvih za gnojenje.

Razvoj metod za razširitev **učinkovitega recikliranja hranil iz organskih odpadkov** (npr. hlevski gnoj, anaerobna presnova, blato in drugi tokovi organskih odpadkov) v obnovljiva sredstva za gnojenje na biološki osnovi prispeva k uresničevanju ciljev **strategije „od vil do vilic“**. Pomemben element pri tem je ločevanje in zbiranje bioloških odpadkov. Boljša lokalna uporaba organskih odpadkov nima le koristi za okolje, temveč tudi gospodarske koristi za živinorejce in kmete, ki pridelujejo poljščine, z njo pa se bo zmanjšala odvisnost evropskega kmetijstva od mineralnih gnojil iz držav zunaj EU. Komisija je 26. oktobra 2022 sprejela revizijo direktive o čiščenju komunalne odpadne vode¹⁷, vključno s strožjimi obveznostmi za pridobivanje hranil iz odpadne vode, ki se nato lahko ponovno uporabijo v kmetijstvu.

¹⁵ Pri ekološkem kmetovanju ni dovoljena uporaba sintetičnih gnojil.

¹⁶ Uredba (EU) 2019/1009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o določitvi pravil o omogočanju dostopnosti sredstev za gnojenje EU na trgu.

¹⁷ Direktiva Sveta 91/271/EGS z dne 21. maja 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode.

Uporaba gnoja in predelanega gnoja¹⁸ v skladu z direktivo o nitratih lahko pomaga kmetom zmanjšati njihovo izpostavljenost nestanovitnim cenam mineralnih gnojil in skleniti cikle hranil¹⁹. Krožna uporaba bioloških odpadkov kot gnojil bo obravnavana v **akcijskem načrtu Komisije za celovito upravljanje hranil**, ki bo sprejet v začetku leta 2023. V tem okviru bo Komisija ocenila tudi nadaljnje regulativne in neregulativne ukrepe, da se omogoči širša uporaba hranil, pridobljenih iz hlevskega gnoja.

2.7. Alternativni viri dobave za uvoz ter opustitev uvoznih dajatev za amoniak in sečnino

Diverzifikacija virov dobave za uvoz gnojil in vmesnih proizvodov za zagotovitev razpoložljivosti gnojil je pragmatičen odziv na omejevanje proizvodnje v EU, zlasti v regijah, kjer obstajajo ustrezne povezave s pristanišči. V zvezi s tem prostotrgovinski sporazumi EU spodbujajo dostop do gnojil ključnih trgovinskih partnerjev. To ne zmanjšuje strateškega interesa EU za uspešen sektor proizvodnje gnojil v EU.

Komisija je za nadomestitev izpada dobave iz Rusije in Belorusije poiskala **alternativne dobavitelje gnojil**. Kot alternativni viri dobave dušikovih gnojil so bili opredeljeni Oman, Turkmenistan in Katar. Gospodarstva teh držav nečlanic EU bodo imela koristi od takega uvoza zaradi povečane rasti in zaposlovanja. Uvoz iz Egipta in Alžirije se je znatno povečal (za skoraj 20 % oziroma 40 %), pri čemer obstaja realna možnost, da Egipt v letu 2022 nadomesti Rusijo kot glavni vir uvoza v EU.

Za uvoz dušikovih gnojil v EU se uporabljajo **dajatve za države z največjimi ugodnostmi** v višini 6,5 %²⁰. Komisija je predlagala opustitev teh tarif za dva ključna vmesna proizvoda, ki se uporabljata pri proizvodnji dušikovih gnojil, tj. amoniak in

¹⁸ JRC 2020, „REcovered Nitrogen from manURE“ – Technical proposals for the safe use of processed manure above the threshold established for Nitrate Vulnerable Zones by the Nitrates Directive (Vnovič pridobljen dušik iz gnoja – Tehnični predlogi za varno uporabo predelanega gnoja nad pragom, določenim za območja, ranljiva za onesnaževanje z nitrati, z direktivo o nitratih). V poročilu Skupnega raziskovalnega središča iz leta 2020 (imenovanem „RENURE“) je bilo ugotovljeno, da je bil dosežen znaten napredek pri razvoju tehnologij, s katerimi se zmanjšuje izpiranje predelanega gnoja. Vendar bodo razpoložljive tehnologije verjetno prinesle proizvode z večjimi emisijami amoniaka kot nekatera mineralna gnojila, kot sta kalcijev amonijev nitrat (CAN) in amonijev nitrat (AN) – čeprav bodo te manjše kot pri gnoju in podobne ali manjše kot pri sečnini. Zato bi morale za uporabo proizvodov RENURE veljati stroge zahteve glede praks uporabe, ki bi bile popolnoma v skladu z merili iz direktive o nitratih.

¹⁹ Direktiva Sveta z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov. Na območjih, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, se lahko gnoj, pa tudi predelan gnoj, uporabita za nadomestitev mineralnih gnojil le do mejnih vrednosti, določenih v direktivi o nitratih (170 kg/ha/leto), da se prepreči nadaljnje onesnaževanje.

²⁰ Številne države izvoznice gnojil, kot so Maroko, Egipt, Alžirija, Tunizija ter Trinidad in Tobago, imajo na podlagi sporazumov o prosti trgovini brezcarinski dostop na trg EU.

sečnino, do konca leta 2024²¹. S tem bi se odpravile skrbi glede razpoložljivosti in cenovne dostopnosti v zvezi z dobavo amoniaka in sečnine ter spodbudila diverzifikacija uvoza. O predlogu trenutno razpravlja Svet. Komisija je leta 2019 po preiskavi v zvezi z dampingom, ki povzroča škodo industriji EU, uvedla **protidampinške dajatve** na uvoz mešanice sečnine in amonijevega nitrata (UAN) iz Rusije, Trinidada in Tobaga ter Združenih držav Amerike. 26. oktobra 2022 se je odločila, da jih ne bo opustila²².

2.8. Ukrepi za zagotavljanje zanesljivosti oskrbe in cenovne dostopnosti plina

Komisija je v zadnjem letu sprejela odločne ukrepe za zagotovitev zanesljivosti oskrbe s plinom in stabilizacijo trgov plina. 13. oktobra 2021 je objavila smernice za države članice (**nabor orodij za cene energije**) za obravnavanje neposrednega učinka zvišanja cen in nadaljnjo okrepitev odpornosti proti prihodnjim pretresom²³.

Z **načrtom REPower EU** z dne 18. maja 2022 so bili uvedeni ukrepi za razogljičenje trgov plina ter spodbujanje plina iz obnovljivih virov in prihrankov energije, diverzifikacije oskrbe z energijo in pospešenega uvajanja energije iz obnovljivih virov, da se omeji vpliv motenj v oskrbi in ohrani nadzor nad cenami energije.

Komisija je v sporočilu z naslovom „**Varčujmo s plinom za varno zimo**“²⁴ iz julija 2022 okrepila pripravljenost EU na to zimo. **Ukrepi za zmanjšanje povpraševanja** so skupaj s prizadevanji na podlagi uredbe o skladiščenju plina za doseganje in celo preseganje ciljev Unije glede skladiščenja plina dosegli svoj cilj. Cene, ki so sicer še vedno na zgodovinsko zelo visokih ravneh, so se znižale v primerjavi z najvišjo ravno, ki so jo dosegle avgusta 2022. Komisija je državam članicam zagotovila smernice za industrije, ki se z družbenega vidika štejejo za kritične ali strateške, v katerih je določila prednostne naloge. Živilski sektor je opredeljen kot kritični sektor, sektor gnojil pa kot sektor, ki oskrbuje **za družbo kritičen kmetijski sektor** po vsej EU. Komisija **poudarja, da lahko države članice** v svojih nacionalnih načrtih za izredne razmere v primeru omejitev porabe plina **dajo prednost stalnemu in neprekinjenemu dostopu do zemeljskega plina** za proizvajalce gnojil.

Komisija je pred kratkim, tj. 18. oktobra 2022, predlagala novo uredbo o izrednih razmerah, da bi obravnavala visoke cene plina v EU in to zimo zagotovila zanesljivost oskrbe²⁵. To bo doseženo s skupnimi nabavami plina, mehanizmi za omejevanje cen,

²¹ Predlog uredbe Sveta o spremembi Priloge I k Uredbi (EGS) št. 2658/87 o tarifni in statistični nomenklaturi ter skupni carinski tarifi, COM(2022) 359 z dne 19. julija 2022.

²² Izvedbeni sklep Komisije (EU) 2022/2070 z dne 26. oktobra 2022 (C/2022/7826).

²³ Sporočilo Komisije, „Spopadanje z naraščajočimi cenami energije: nabor orodij za ukrepanje in podporo“, COM(2021) 660 final z dne 13. oktobra 2021.

²⁴ Sporočilo Komisije, „Varčujmo s plinom za varno zimo“, COM(2022) 360 final z dne 17. julija 2022.

²⁵ Predlog uredbe Sveta, „Krepitev solidarnosti z boljšim usklajevanjem nabav plina, čezmejno izmenjavo plina in zanesljivimi referenčnimi vrednostmi za cene“, COM(2022) 549 final.

novimi ukrepi za pregledno uporabo infrastrukture in solidarnost med državami članicami ter nadaljnjimi prizadevanji za zmanjšanje odjema plina. Ti novi ukrepi bodo pomagali nadalje **ublažiti pritisk na cene, ki ga občutijo evropski državljani in industrija**, hkrati pa bodo zagotovili zanesljivost oskrbe in delujoč notranji trg.

2.9. Spodbujanje proizvodnje zelenega amoniaka in biometana

Kar zadeva dušikova gnojila, je **amoniak, proizveden z uporabo obnovljivega, nizkoogljičnega in drugega vodika iz nefosilnih virov**, tehnologija, ki obeta znatno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov iz postopka proizvodnje gnojil. Z uporabo obnovljivega vodika bi se poleg tega odpravila odvisnost EU od zemeljskega plina za proizvodnjo gnojil. Čeprav se izvajajo številni obsežni projekti, se bodo znatne količine gnojil na njihovi podlagi začele proizvajati šele leta 2025.

Še vedno obstajajo izzivi v zvezi s povečanjem proizvodnje amoniaka na osnovi obnovljivega vodika, ki vključujejo pomanjkanje infrastrukture, pospešitev postopkov za izdajo dovoljenj in regulativni okvir, ki se še razvija. V načrtu **REPowerEU** so predstavljeni številni ukrepi za reševanje teh izzivov. Z naraščanjem cen plina ti projekti postajajo tržno upravičeni v primerjavi z amoniakom na osnovi zemeljskega plina, zaradi česar se pospešuje uvajanje amoniaka na osnovi obnovljivega vodika. Za okrepitev gospodarstva EU, ki temelji na obnovljivem vodiku, bo ustanovljena nova evropska banka za vodik, ki bo vložila 3 milijarde EUR v zagon trga vodika v EU, tudi z usklajevanjem ponudbe in povpraševanja.

Poleg začasnega okvira za krizne ukrepe državne pomoči je Komisija nedavno revidirala in posodobila svoj **nabor orodij za državno pomoč**²⁶, ki ga lahko države članice uporabijo za podporo preusmeritvi evropske industrije dušikovih gnojil v proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov ali obnovljivega vodika v povezavi z lokalnimi projekti za ponovno uporabo krožnih hranil, če so izpolnjeni ustrezni pogoji.

Komisija si bo prizadevala zagotoviti stabilno in obvladljivo regulativno okolje, ki bo urejalo proizvodnjo obnovljivega in nizkoogljičnega vodika, s čimer bo omogočila hiter razvoj trga gnojil na osnovi obnovljivega in nizkoogljičnega vodika. Kmalu bo objavila dva delegirana akta v skladu z Direktivo (EU) 2018/2001 o vzpostavitvi regulativnega okvira za goriva iz obnovljivih virov nebiološkega izvora.

Biometan ima obetaven potencial za nadomestitev plina, zlasti na območjih, kjer bi bil obnovljivi vodik manj konkurenčen. Kot je navedeno v načrtu REPowerEU, je povečanje trajnostne proizvodnje biometana na 35 milijard kubičnih metrov do leta 2030 stroškovno učinkovit način za doseganje ambicije EU za zmanjšanje uvoza zemeljskega

²⁶ Smernice o državni pomoči za podnebje, varstvo okolja in energijo, C/2022/481 z dne 18. februarja 2022; Okvir za državno pomoč za raziskave, razvoj in inovacije, C(2022) 7388 final z dne 19. oktobra 2022.

plina iz Rusije. To bo ne samo omogočilo oskrbo z energijo iz obnovljivih virov in povečalo prihodke kmetov, ampak tudi ustvarilo nov tok oskrbe z organskimi gnojili. **Evropsko industrijsko partnerstvo za biometan** je bilo uvedeno 28. septembra 2022, njegov cilj pa je letna proizvodnja in uporaba biometana v višini 35 milijard kubičnih metrov do leta 2030.

Komisija bo poleg tega preučila ukrepe, ki lahko prispevajo h **konkurenčnosti zelenih gnojil na trgu** med prehodom na popolnoma razogljičeno gospodarstvo.

3. ZAGOTAVLJANJE RAZPOLOŽLJIVOSTI IN CENOVNE DOSTOPNOSTI GNOJIL PO SVETU

3.1. Podpora EU večstranskim in dvostranskim pobudam

Evropska unija se je hitro odzvala na sistemski pretres, ki ga je povzročila ruska agresija proti Ukrajini, in sicer s štiridelnim odzivom Ekiye Evropa na neustrezno prehransko varnost na svetovni varni, ki vključuje: (1) solidarnost, (2) proizvodnjo, (3) trgovino in (4) multilateralizem. Evropska unija naj bi za podporo svetovni prehranski varnosti in trajnostnim prehranskim sistemom do leta 2024 skupno namenila 7,7 milijarde EUR. EU med drugim podpira ukrepe, namenjene izboljšanju zdravja tal ter bolj optimalni in trajnostni uporabi gnojil.

Komisija priznava delo skupine pod okriljem ZN za odzivanje na svetovne krize na področju hrane, energije in financ ter druge mednarodne pobude, kot so globalno zavezništvo G7 za prehransko varnost, poziv k ukrepanju in FARM. Te pobude vključujejo ukrepe za odpravo pomanjkanja gnojil, zlasti z ohranjanjem odprtosti trgov in izogibanjem izvoznim omejitvam, začasnim povečanjem proizvodnje gnojil za nadomestitev pomanjkanja, podpiranjem inovacij na področju gnojil in spodbujanjem metod za čim večjo učinkovitost gnojil.

Komisija v dvostranskih pogovorih s strateškimi partnerji krepi **večstranski pristop**. Na primer prek platforme za sodelovanje na področju kmetijstva, vzpostavljene z Združenimi državami Amerike novembra 2021, se obravnavajo ključna vprašanja, kot so pomanjkanje zanesljivih informacij o ponudbi in povpraševanju na mednarodnih trgih, potreba po izboljšanju učinkovitosti pridelave rastlin in uporabe hranil ter izpopolnitev proizvodnih praks z uporabo podatkov in preciznega nanašanja. Komisija in Kanada bosta organizirali skupni dogodek o trajnostni uporabi gnojil s poudarkom na optimizaciji uporabe in razvoju novih proizvodov.

Komisija se bo pridružila **svetovnemu izzivu za gnojila**, ki je bil predstavljen na forumu gospodarskih velesil junija 2022. Cilj pobude je okrepiti svetovno prehransko varnost in zmanjšati emisije toplogrednih plinov v kmetijstvu s pomočjo pri blaženju pomanjkanja dobave gnojil, zlasti z **boljšim upravljanjem hranil, večjo učinkovitostjo uporabe gnojil, alternativnimi načini kmetovanja in alternativami mineralnim gnojilom**, v postopku opredeljevanja konkretnih ukrepov, ki prispevajo k ciljem svetovnega izziva za gnojila.

Poleg ruske invazije so na svetovne trge gnojil močno vplivale motnje na trgu. Ključne države proizvajalke, kot sta Rusija in Kitajska, so uvedle izvozne omejitve, ki so vplivale

na 20 % svetovne trgovine z gnojili, izražene v hranilih²⁷. EU si je z vsemi močmi prizadevala za sodelovanje s partnerji in mednarodnimi organizacijami, da bi se izognila takim omejitvam trgovine.

3.2. Podpora za partnerske države: trajnostno upravljanje rodovitnosti tal in proizvodne zmogljivosti kmetov

Svetovne ravni porabe mineralnih gnojil na hektar ornih zemljišč se zelo razlikujejo²⁸. **Diverzificirane kmetijske prakse**, dostop do vode, prilagojeno usposabljanje in svetovalne storitve na podeželju, zaščitene zemljiške pravice, pravičen dostop do kakovostnih semen in dostop do posojil so med glavnimi vzvodi za podporo strategijam kmetov za proizvodnjo in odpornost. Ti dejavniki so ključni, zlasti na območjih, kjer degradacija tal povzroča majhen odziv na gnojila.

Glede na navedeno se je Komisija v skladu s svojima strategijama „od vil do vilic“ in za biotsko raznovrstnost zavezala, da bo na svetovni ravni utrla pot **inovativnim pristopom v podporo celostnemu upravljanju rodovitnosti tal** z uporabo raznolikih rešitev za rodovitnost tal, ki so specifične za posamezna območja in spodbujajo trajnostna povečanja donosov. Diverzificirani kmetijski ekosistemi, višja vsebnost organskih snovi v tleh in boljše upravljanje cikla hranil (i) povečujejo odpornost na podnebne spremembe, (ii) prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb s povečanim shranjevanjem ogljika v tleh in (iii) izboljšujejo ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Čeprav niso vsi kmetje v posamezni državi prizadeti enako in v enakem obsegu, EU pomaga svojim partnerjem zmanjšati njihovo zanašanje na uvožena gnojila in odvisnost od mineralnih gnojil z vlaganjem v alternative, vključno z organskimi gnojili, pa tudi v **trajnostno kmetijstvo in upravljanje rodovitnosti tal**. To je ključna komponenta razvoja poti za preoblikovanje nacionalnih prehranskih sistemov, ki ga vodijo države, po vrhu ZN o prehranskih sistemih leta 2021. V ta namen bo zasnovanih več ukrepov, ki se financirajo iz instrumenta NDICI²⁹ – Globalna Evropa, tudi iz 225 milijonov EUR vrednega novega mehanizma za hrano in odpornost za severnoafriške in bližnjevzhodne države ter iz sredstev za razvoj nedavno napovedane podpore v višini 600 milijonov EUR iz rezerv ERS za države AKP in instrumenta za hrano in odpornost. EU bo zlasti:

- spodbujala dialog in izmenjavo izkušenj, podpirala raziskovalne in inovacijske dejavnosti, zlasti v državah z veliko uporabo gnojil in/ali majhno učinkovitostjo uporabe hranil;

²⁷ Projekt inštituta IFPRI za spremljanje politike trgovine s hrano, <https://www.ifpri.org/project/covid-19-food-trade-policy-tracker>.

²⁸ Od 20 kg/ha v podsaharski regiji do 77 kg/ha v Severni Afriki, 125 kg/ha v Severni Ameriki, 155 kg/ha v Evropi in 171 kg/ha v Latinski Ameriki do 294 kg/ha v vzhodni Aziji (2018, Svetovna banka).

²⁹ Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje.

- tesno sodelovala z organizacijami kmetov v posameznih kmetijskih vrednostnih verigah in jih sistematično povezovala s kmetijskimi raziskovalnimi organizacijami in zasebnim sektorjem, med drugim na podlagi portfeljev DeSIRA in GCCA³⁰;
- spodbujala agroekološke pristope, tudi v zvezi s konkretnimi vrednostnimi verigami in kmetijskimi rastlinami, ter trajnostne kmetijske prakse, ki so bistvene za izboljšanje in ohranjanje rodovitnosti tal (metuljnice in rastlinske beljakovine, pokrovni posevki, kmetijsko-gozdarski sistemi, polikulturno kmetijstvo in živinoreja itd.). Taki ukrepi bodo na primer sprejeti v Maroku, Tuniziji, Egiptu, Jordaniji, Libanonu in Siriji v okviru regionalnega mehanizma za hrano in odpornost v vrednosti 225 milijonov EUR;
- izboljšala dostop malih kmetov do gnojil in njihovo učinkovito uporabo s preglednimi in ciljno usmerjenimi orodji (npr. e-kuponi, sheme doplačil, uporaba mikrododmerkov za večjo učinkovitost), učinkovitimi svetovalnimi storitvami (izračun bilance hranil, mobilizacija različnih virov hranil) ter izboljšanimi programi javnega subvencioniranja vložkov za mineralna in organska gnojila;
- spodbujala sedanja strateška partnerstva, zlasti s skupino CGIAR³¹, Mednarodnim skladom za razvoj kmetijstva (IFAD) in organizacijo FAO, da bi okrepila trajnostno upravljanje rodovitnosti tal in olajšala agroekološke pristope.

Vzporedno si EU prizadeva nadalje okrepiti svojo **humanitarno podporo pri preskrbi s hrano**, ki doslej v letu 2022 znaša že več kot 900 milijonov EUR. To je približno 55 % več kot lani in skoraj 80 % več kot leta 2020. Sredstva se bodo uporabila za krepitev prehranske varnosti in stanja prehranjenosti ranljivih skupin prebivalstva na načine, ki se bodo razlikovali glede na razmere v državi in regiji (neposredna podpora pri preskrbi s hrano v naravi/denarju, vključno z večnamensko denarno pomočjo, prehrano).

3.3. Preglednost trga in informacijski sistem za kmetijske trge (AMIS) skupine G20

EU bo še naprej **spodbujala preglednost trga, da bi zagotovila stabilnost trgov** ter preprečila motnje na trgu in naraščanje cen. Komisija pozdravlja razširitev področja uporabe sistema AMIS skupine G20 na trg gnojil ter je zavezana, da bo sekretariatu sistema AMIS zagotovila vse potrebne podatke in podporo. V zvezi s tem Komisija skupaj z državami članicami preučuje možnosti za povečanje financiranja sistema AMIS.

³⁰ DeSIRA: razvoj pametnih inovacij s pomočjo raziskav v kmetijstvu. GCCA+: globalno zavezništvo o podnebnih spremembah+.

³¹ Posvetovalna skupina za mednarodne kmetijske raziskave.

3.4. Spodbujanje svetovne trgovine z gnojili

EU bo še naprej nasprotovala ukrepom, ki omejujejo ali prepovedujejo izvoz gnojil, kot je navedeno v sporočilu Komisije z dne 23. marca. Še naprej bo tesno sodelovala z drugimi državami v mednarodnih forumih (zlasti v STO, G7, FAO) proti trgovinskim omejitvam ali prepovedim izvoza gnojil ter zagotavljala odprto, pregledno in predvidljivo trgovinsko okolje. V tem smislu bo spodbujala ukrepe za povečanje preglednosti v zvezi z izvoznimi omejitvami, tudi za gnojila, kot način za izvajanje zavez, sprejetih v okviru izjave o neustrezni prehranski varnosti z zadnje ministrske konference STO.

Nove in razširjene logistične poti, vzpostavljene s **solidarnostnimi pasovi med EU in Ukrajino**, so postale ključni koridorji za izvoz iz Ukrajine, tako v kmetijskem kot tudi v drugih sektorjih. Od avgusta je **črnomorska pobuda za žito**, pri kateri so posredovali Združeni narodi, pomagala ponovno vzpostaviti pošiljke žita iz ukrajinskih črnomorskih pristanišč. Obe pobudi sta skupaj omogočili izvoz več kot 22 milijonov ton ukrajinskega žita, oljnic in z njimi povezanih proizvodov med majem in oktobrom. Velik delež teh kmetijskih proizvodov je dosegel partnerske države v stiski.

Hkrati je EU **agroživilski sektor in gnojila večinoma izvzela iz svojih omejevalnih ukrepov proti Rusiji**³². Ker te sankcije niso ekstrateritorialne, se ne uporabljajo za podjetja iz tretjih držav ali posameznike, ki poslujejo izključno zunaj EU. Poleg tega omogočajo, da prenos kalijevih gnojil, ki izvirajo iz Rusije ali se izvažajo iz Rusije v države nečlanice EU, opravijo gospodarski subjekti iz EU ali da se ta prenos opravi prek ozemlja EU³³. Financiranje ali finančna pomoč, povezana s takimi prenosi, je dovoljena, enako pa velja tudi za zagotovitev zavarovanja. Poleg tega sankcije EU vsebujejo tudi posebne določbe za zagotovitev, da transakcije v zvezi z ruskimi kmetijskimi proizvodi, vključno z gnojili, potekajo nemoteno. Komisija je v ta namen izdala smernice, da bi državam članicam pomagala pri učinkovitem in enotnem izvajanju sankcij EU, kar je bistvenega pomena za agroživilski sektor. Poleg tega Komisija še naprej tesno sodeluje z državami članicami in mednarodnimi organizacijami, da bi zagotovila preglednost in doslednost smernic in izvajanja s strani pristojnih organov, kar industriji omogoča, da funkcionalne dobavne verige ohrani popolnoma v skladu s sankcijami EU, in prispeva k razpoložljivosti gnojil za kmete. Sankcije EU imajo jasen cilj: preprečevanje ruske vojne agresije proti Ukrajini in odziv nanjo. Zato so s sankcijami EU uvedene omejitve za nekatere ključne sektorje gospodarstva, da se preprečijo znatni prihodki, s katerimi bi se financiral ruski vojni stroj, ter zamrznejo sredstva posameznikov in subjektov, ki podpirajo vojno. Vendar v nasprotju z rusko propagando ti cilji niso nezdružljivi s prehransko varnostjo.

³² Edina omejitev, ki trenutno velja za Rusijo, se nanaša na uvoz nekaterih kalijevih gnojil v EU, za katera pa je na podlagi pretekle porabe vzpostavljena velika kvota. Pomembne so tudi sankcije, ki se nanašajo na imenovane posameznike.

³³ To ne posega v zmožnost držav članic, da sprejmejo potrebne ukrepe za zaščito svojih interesov nacionalne varnosti.

3.5. Obravnavanje cenovne dostopnosti z okrepljenim fiskalnim manevrskim prostorom

Višje uvozne cene hrane in gnojil, motnje v dobavnih verigah za uvoznike hrane in izguba prihodkov nekaterih izvoznikov hrane povečujejo nujne **plačilnobilančne potrebe** nekaterih držav nečlanic EU. S prispevkom EU v višini 100 milijonov EUR v sklad MDS za zmanjševanje revščine in rast (PRGT) in njegovim učinkom finančnega vzvoda bo zagotovljena podpora za ranljive države, ki se srečujejo z višjimi stroški uvoza. MDS je pred kratkim uvedel Food Shock Window (okno za nujno financiranje za boj proti neustrezni prehranski varnosti). EU podpira to okno s svojim prispevkom v sklad PRGT, saj državam AKP (večinoma državam z nizkimi dohodki) pomaga pri dostopu do ugodnih posojil za ublažitev posledic prehranske krize. Poleg tega bo EU z novim mehanizmom za prehransko varnost in odpornost v vrednosti 225 milijonov EUR med drugim podprla plačilnobilančno stabilizacijo v državah južnega sosedstva, to podporo pa bi bilo treba v letu 2023 še povečati.

3.6. Krepitev partnerstev z mednarodnimi finančnimi institucijami

EU si bo prizadevala za krepitev partnerstev ter razvoj **inovativnih in trajnostnih naložb v kmetijskem sektorju** s krepitvijo sodelovanja z mednarodnimi finančnimi institucijami na podlagi strategije Global Gateway v okviru celovitega odziva Ekipe Evropa, tudi prek sklopa za naložbe v kmetijstvu v okviru odprte strukture Evropskega sklada za trajnostni razvoj (EFSD+). EFSD+ podpira podnebno ozaveščene kmetijske sisteme in vrednostne verige. Portfelj Evropske banke za obnovo in razvoj (EBRD) že zajema znatne naložbe v kmetijsko-poslovni zasebni sektor. Evropska investicijska banka bo Mednarodnemu skladu za razvoj kmetijstva (IFAD) odobrila ugodno posojilo v višini 500 milijonov EUR za financiranje naložb, ki spodbujajo trajnostno kmetijsko proizvodnjo in povečujejo odpornost.

3.7. Strateško komuniciranje in boj proti dezinformacijam

Komisija bo okrepila skupno obveščanje o svojih prizadevanjih na področju gnojil na večstranski, regionalni in državni ravni, tudi v okviru delegacij EU, da bi se odzvala na mnenja in pomisleke v partnerskih državah. Hkrati bo EU še naprej spremljala ruske dejavnosti manipuliranja z informacijami in vmešavanja ter se borila proti takim dejavnostim, s katerimi želi Rusija odgovornost za krizo na področju prehranske varnosti preusmeriti stran od svoje vojne agresije proti Ukrajini, tudi prek javnih kanalov EU, kot je EUvsDisinfo, in s podobno mislečimi partnerji, kot sta G7 in Nato.

4. SKLEP

Gnojila so pomembna za zagotavljanje neprekinjene proizvodnje hrane in krme v EU in po svetu. Visoke cene plina in ruska vojna agresija proti Ukrajini ter odvisnost od omejenega števila dobaviteljev, vključno z Rusijo, ogrožajo razpoložljivost in cenovno dostopnost gnojil, s tem pa prehransko varnost, zlasti v najranljivejših državah na svetu.

V tem okviru so potrebni kratkoročni ukrepi za podporo kmetom in proizvajalcem gnojil. Ti vključujejo boljšo preglednost trga, ukrepe pomoči, ki koristijo proizvajalcem gnojil in kmetom, z državnimi pomočmi in financiranjem EU, kot so strateški načrti SKP in

tržni ukrepi v okviru kmetijske rezerve, diverzifikacijo virov uvoza gnojil ter ukrepe za zagotavljanje plina in omejevanje cen plina ob sočasnem podpiranju trajnostnih kmetijskih praks za boljšo uporabo gnojil in manjšo odvisnost od njih. Taki ukrepi bi morali ostati skladni z dolgoročnimi cilji zelenega dogovora EU in z njim povezanih strategij.

EU bo še naprej sodelovala z državami članicami, evropskimi razvojnimi bankami, mednarodnimi organizacijami, partnerskimi državami in drugimi ključnimi akterji, da bi ublažila vpliv zmanjšane cenovne dostopnosti gnojil na svetovno prehransko varnost in izboljšala njihovo učinkovito uporabo. Pridružila se je novim mednarodnim pobudam, kot je svetovni izziv za gnojila, krepí partnerstvo z mednarodnimi finančnimi institucijami ter bo še naprej spodbujala ukrepe za zagotavljanje preglednosti svetovnega trga in preprečevanje izvoznih omejitev.

Srednje- in dolgoročno je pomemben del rešitve za izzive v zvezi z dobavo gnojil ter okoljem in podnebjem prav podpora prehodu na trajnostno uporabo gnojil in uvajanju trajnostnih alternativ mineralnim gnojilom. Ključni spremljevalni ukrepi bodo podpora recikliranju hranil iz tokov odpadkov in povečanje proizvodnje zelenega amoniaka. To bo koristilo kmetom, okolju in podnebjú ter hkrati zmanjšalo odvisnost EU od gnojil na osnovi fosilnih goriv. To bi moralo potekati hkrati z nadaljevanjem ukrepov, kot so boljša preglednost trga, diverzifikacija uvoznih virov, preprečevanje tržnih omejitev ter ukrepi za cenovno dostopno in zanesljivo oskrbo z energijo.

Ta pristop predstavlja priložnosti tudi za partnerske države EU. EU jih bo podpirala pri spodbujanju alternativ mineralnim gnojilom na podlagi trajnostnega upravljanja rodovitnosti tal.

Sedanja kriza je priložnost za pospešitev prehoda na trajnostno kmetijstvo in trajnostni prehranski sistem, s čimer bi se odpravila neupravičena odvisnost od sintetičnih gnojil, hkrati pa bi se kmetom v EU in po svetu zagotovila ustrezna in cenovno dostopna oskrba z gnojili.